

ВІДГУК

офіційного опонента Маслія Олега Миколайовича
на дисертаційну роботу Борейчука Дениса Геннадійовича «Формування
організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі
професійної підготовки», подану на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні
науки»

1. Актуальність теми дисертації обумовлена низкою чинників.

По-перше, розв'язання наукового завдання щодо формування організаційної культури у співробітників прикордонного відомства обумовлено вимогами нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність та визначають рівень професійної компетентності офіцерського складу Державної прикордонної служби України (ДПСУ). Узагальнення змісту цих документів дозволяє зробити висновок, що прикордонники мають усвідомлювати соціальну значущість своєї професії, бути морально стійкими, поділяти організаційну ідеологію правоохоронного органу, бути носієм організаційних інтересів та стандартів поведінки, самоідентифікувати себе як представника ДПСУ.

По-друге, результати аналізу наукових публікацій і стану підготовки майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони свідчать, що проблема організаційної культури не знайшла належного висвітлення в працях науковців, хоч вона є важливим компонентом підготовки до професійної діяльності. Сильна організаційна культура у наш час має велике значення для успішного виконання завдань ДПСУ. Ця культура є дієвим регулятором діяльності офіцерів, військовослужбовців, співробітників відповідно до цінностей, вимог і норм поведінки, прийнятих у правоохоронних органах. З огляду на це її формування в майбутніх офіцерів слід розглядати як важливий чинник ефективної діяльності ДПСУ.

По-третє, про нагальну необхідність підвищення у фахівців правоохоронних органів рівня організаційної культури свідчать й емпіричні результати дослідження, зокрема опитування випускників ВВНЗ, що готують фахівців для сектору безпеки і оборони, а також факти незаконних дій працівників правоохоронних органів, скоєння ними правопорушень, що зумовлено недостатньою обізнаністю з вимогами організаційної культури правоохоронних відомств.

Посилює актуальність теми і низка суперечностей, що їх виявив автор дисертації під час дослідження.

З огляду на це актуальність теми дисертаційної роботи Борейчука Дениса Геннадійовича «Формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

" 4 "	Вх. № 2040
аркуші	" 11 " 05 2021 р.
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ДПСУ ім. Б.Хмельницького	

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є досить переконливими. Дослідно-експериментальну роботу здійснено впродовж 2016–2020 рр. на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ). Дослідження охоплювало три етапи: підготовчий, основний та завершальний.

Учасниками констатувального етапу експерименту, проведеного у квітні 2017 року, стали 224 курсантів випускного курсу, що навчалися за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальностями «Безпека державного кордону», «Право», «Правоохоронна діяльність», «Філологія», «Психологія», «Автомобільний транспорт», «Телекомунікації та радіотехніка». У дослідженні також взяли участь 10 науково-педагогічних працівників. Формувальний етап експерименту проведено з вересня 2017 до червня 2019 року на базі НАДПСУ. Усього на цьому етапі експерименту взяли участь 238 курсантів 3-го (пізніше 4-го) курсу.

Наукова цінність дисертаційного дослідження Д. Г. Борейчука зумовлена перш за все тим, що в роботі представлено педагогічні умови формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки.

Значимість роботи посилює і те, що її виконано відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького в межах науково-дослідних робіт «Методичні рекомендації щодо формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників» (шифр 220-0109 А) (роль здобувача полягає у визначенні особливостей змісту професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у контексті організаційної культури); «Теоретичні і методичні засади підготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» (шифр 219–0023 І) (роль здобувача полягає у визначенні критеріїв, показників й рівнів сформованості професійної готовності інспекторів прикордонної служби до ідентифікації осіб і транспортних засобів); «Науково-теоретичні та компаративістські основи формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у вищому військовому навчальному закладі» (шифр 219–0116 І) (роль здобувача полягає у визначенні сутності характеристики ключових понять дослідження).

Відповідно до теми дисертації Д. Г. Борейчук чітко сформулював науковий апарат дослідження, застосував адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість успішно досягти поставленої мети – з урахуванням результатів аналізу теорії та практики професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування у них організаційної культури. Заслуговує на позитивну оцінку докладне й ретельне формулювання понятійно-термінологічного

апарату дисертаційної роботи, в межах якого автором визначено сутність поняття «організаційна культура офіцера-прикордонника».

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі та дозволяє належним чином висвітлити перебіг виконання завдань дослідно-експериментальної роботи.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Дисертант одержав такі наукові результати:

уперше обґрунтовано педагогічні умови формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки (активізація ціннісно-мотиваційного ставлення курсантів до вивчення актуальних проблем організаційної культури офіцера-прикордонника; розвиток здатності та навичок командної роботи шляхом впровадження соціально-психологічного тренінгу; застосування сучасних діалогічних форм, методів та інтерактивних технологій навчання для розвитку навичок професійної комунікативної взаємодії; відпрацювання організаційних умінь і навичок прийняття управлінських рішень та розвитку лідерства шляхом поетапного впровадження в освітній процес ситуативних завдань професійного спрямування з ускладненням їх змісту на кожному курсі навчання); *визначено* сутність поняття «організаційна культура офіцера-прикордонника» (професійно важлива властивість, що охоплює знання про місію та цінності прикордонного відомства, здатність підтримувати та сприяти згуртованості прикордонного колективу і виявляється у дотриманні професійних норм під час міжособистісної професійної взаємодії й виконанні завдань з охорони кордону, власній організованості та зібраності);

удосконалено діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників завдяки використанню критеріїв (ціннісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (критичного, допустимого та оптимального) сформованості зазначеної властивості;

подальшого розвитку набули наукові уявлення про зміст і структуру організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників як єдності особистісного, пізнавального та поведінкового компонентів.

Крім того, інтерес представляють й інші аспекти дисертаційного дослідження, зокрема узагальнення результатів аналізу педагогічної теорії з проблеми дослідження та стану сформованості організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників під час традиційного освітнього процесу.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Дисертаційна робота Д. Г. Борейчук має також вагомим практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати дослідження достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та готові до впровадження в систему професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ ДПСУ. Автором розроблено та впроваджено спеціальний курс «Організаційна культура офіцера-

прикордонника», у якому розкрито сутність, функції й структуру організаційної культури офіцера-прикордонника, особливості організаційної культури представників прикордонного відомства, найважливіші вимоги організаційної культури до офіцера-прикордонника як фахівця та громадянина, способи вирішення моральних колізій у прикордонних колективах відповідно до норм організаційної культури, передумови ефективного лідерського впливу та основні етапи формування команди. Для викладання навчальних дисциплін «Тактика прикордонної служби», «Загальна тактика», «Психологія екстремальної діяльності» «Засоби посилення прикордонних підрозділів», «Морально-психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності», «Основи управління» розроблено навчально-матеріальне забезпечення, в тому числі тренінг формування навичок партнерської взаємодії в команді, професійно-спрямовані завдання проблемного характеру для відпрацювання у курсантів організаційних умінь і навичок прийняття управлінських рішень та лідерства.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів ДПСУ та інших правоохоронних органів і силових структур України, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями офіцерів, на курсах перепідготовки і підвищення кваліфікації персоналу ДПСУ.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях. Для розв'язання поставлених завдань автор опрацював 215 джерел. Всі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 14 наукових працях, із них 3 наукові статті – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 2 статті – у періодичних виданнях іноземних держав, 8 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 праця – додатково відображає результати дисертації. Отже, дисертант виконав вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структура дисертаційного дослідження Д. Г. Борейчука зумовлена його змістом, який відповідає основним завданням дослідження і відображає хід їх виконання.

У першому розділі автором представлено результати узагальнення аналізу педагогічної теорії щодо наукових уявлень про сутність організаційної культури у наукових дослідженнях сучасності, а також визначено сутність, особливості змісту і структуру поняття «організаційна культура офіцера-прикордонника».

У другому розділі дисертант представив методикку та етапи дослідження, визначив критерії, показники і рівні сформованості організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників, а також навів дані щодо стану сформованості цієї культури в курсантів ВВНЗ ДПСУ.

У третьому розділі автором обґрунтовано педагогічні умови формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки, представлено зміст і методикку формувального етапу експерименту, аналіз його результатів, а також методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й завдань дослідження та є достовірними.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Високо оцінюючи результати дослідження Д. Г. Борейчука, доцільно висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. Автор належним чином підійшов до вирішення наукового завдання дослідження. Він здійснив досить ґрунтовний аналіз наукової літератури, визначив сутність, особливості змісту і структуру поняття «організаційна культура офіцера-прикордонника. Проте дисертаційне дослідження лише виграло б, якби автор більш повно представив узагальнення зарубіжного досвіду з проблеми дослідження, наприклад у країнах Європейського Союзу, та порівняв його з вітчизняним досвідом професійної підготовки майбутніх офіцерів прикордонного відомства. Варто було цей матеріал оформити в окремий підрозділ.

2. Заслугове на увагу представлена автором структурно-критеріальна характеристика та рівні сформованості організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. У якості побажання можна висловити рекомендацію надати пояснення, чому дослідник пропонує використовувати три рівні для діагностики стану сформованості організаційної культури, зокрема критичний, допустимий та оптимальний?

3. У другому розділі дисертації автор наводить трибальну шкалу оцінювання сформованості організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. Автору варто було взяти до уваги дискретну вербально-числову шкалу Харрінгтона. Числові значення, що наведені в цій шкалі, отримані на основі статистичного аналізу великого масиву даних, завдяки чому шкала Харрінгтона має універсальне застосування і може у відповідних модифікаціях (наприклад, у вигляді шкали балів) використовуватися для оцінки різних показників якісного характеру.

4. У третьому розділі дисертації автор подає обґрунтування педагогічних умов формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. З тексту дисертації очевидним є те, що ці умови визначено з урахуванням дефініції «педагогічні умови», досліджень інших науковців, підходів та принципів формування організаційної культури, а також методу експертного оцінювання. Разом з тим, висновок автора щодо обраних педагогічних умов був би більш переконливим, якби процедура їх визначення передбачала використання методу

факторного аналізу.

5. Основу структурно-функціональної моделі формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників становлять концептуально-цільовий, змістово-технологічний та оцінно-результативний блоки. Можна висловити рекомендацію щодо необхідності включення до структури цієї моделі об'єктів освітнього процесу, принципів забезпечення якості підготовки майбутніх офіцерів. Доцільно було б більш чітко показати послідовність дослідницьких дій (корекцію) у випадку, коли прогнозований результат – сформована організаційна культура майбутніх офіцерів-прикордонників не відповідає вимогам, тобто знаходиться на критичному рівні.

Утім зазначені зауваження, рекомендації і побажання є не принциповими. Загалом вони не впливають на об'єктивно високу оцінку дисертаційної роботи Борейчука Дениса Геннадійовича «Формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки».

8. Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Борейчука Дениса Геннадійовича «Формування організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуального наукового завдання.

2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни, а достовірність і вірогідність висновків забезпечені під час дослідження.

3. Поставлену автором мету, сформульовані завдання дослідження розв'язано ґрунтовно та доказово. Всі положення, що винесені на захист, теоретично обґрунтовані, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації. Висновки і рекомендації у дисертації сформульовано виважено і переконливо.

4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі Національної академії Державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького (акт впровадження № 31/149 від 22.12.2020 р.), Академії державної пенітенціарної служби (акт реалізації № 15-34 від 27.11.2020 р.), Військової академії (м. Одеса) (акт реалізації № 28/4/413 від 14.12.2020 р.).

5. Структура дисертації та зміст відповідають чинним вимогам до дисертацій ступеня доктора філософії. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження. Зміст анотації ідентичний змісту дисертаційної роботи.

Отже, дисертація Борейчука Дениса Геннадійовича «Формування

організаційної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки» за науковим рівнем і новизною поставлених завдань, обґрунтованістю основних положень, практичним значенням отриманих результатів відповідає кваліфікаційним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167. Це дає підстави для присудження Борейчуку Денису Геннадійовичу ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

заступник начальника академії з навчальної роботи

– начальник навчального відділу Військової академії (м. Одеса)

доктор педагогічних наук,

старший науковий співробітник

Олег МАСЛІЙ

Підпис Олега МАСЛІЯ засвідчую:

« 6 » травня 2021 р.